

“Convé que ens acostumem a sentir accents diferents”

El lingüista mallorquí Joan Veny creu que la llengua estàndard i la llengua parlada són perfectament compatibles.

A 75 anys, el lingüista de Campos Joan Veny es troba en plena forma intel·lectual. Engrescat encara en l'elaboració dels nous volums de l'‘Aties lingüístic del domini català’, acaba de publicar ‘Escrits lingüístics mallorquins’ (Editorial Moll). Al febrer, la Universitat de València l'investirà doctor ‘honoris causa’. Catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona, és un dels dialectòlegs més prestigiosos dels Països Catalans.

Com valoreu l'impacte de la globalització en l'evolució dels nostres dialectes?

—Negativament, no sols per a la continuïtat dels dialectes, sinó per a la llengua en general. La immigració que ha generat la globalització és necessària, entre altres coses, per raons econòmiques, i ha d'ésser benvinguda; però, com que és tan massiva, planteja problemes seriosos amb vista a la futura assimilació lingüística. Els immigrants ja són el 12% de la població de Catalunya. A més, hi ha el 50% d'indi-

vidus que tenen el castellà com a llengua normal. Aquesta gent que arriben de fora ja vénen amb el castellà, en el cas dels llatinoamericans, o, si no, prefereixen la llengua amb més parlants, que és el castellà. I si n'han d'aprendre dues ja els ve costa amunt.

—**Sou pessimista, doncs?**

—Sí. Després de la Guerra Civil vam tenir una immigració d'altres punts d'Espanya, també densa. En un moment, però, en què el català estava prohibit i els mitjans de comunicació i l'escolarització eren en castellà, al carrer, en canvi, el català es va mantenir d'una manera quasi miraculosa. Als que arribaven, si ja tenien una certa edat, els era difícil d'aprendre'l, però els seus fills i els seus néts sí que es van integrar a la realitat lingüística del país. Avui, de fet, el país és ple de gent amb cognoms com Pérez, Fernández i Rodríguez que són més catalans que ningú. Aquella immigració, però, no va ser tan massiva com ara, que arriba pertot, tant a les ciutats com a les poblacions petites.

—**Però també ara tenim mitjans de comunicació en català i l'escolarització és en català?**

—Sí, sort d'aquest dos puntuals que atenuen el meu pessimisme! En qualsevol cas, els mitjans de comunicació en català continuen essent pocs en comparació amb els que hi ha en castellà. Pel que fa a l'ensenyament obligatori, és veritat que l'escolarització és en català i això va ser un gran gol que vam fer al govern de Madrid i del qual ara es penedeixen. Però jo he estat professor universitari més de quaranta anys i tinc alumnes que són professors d'institut i ho passen malament: en alguns casos, de trenta alumnes que tenen a l'aula, només n'hi ha un o dos que parlen català. Aleshores, fan com un gueto i al pati parlen en castellà i a classe de català fan les preguntes fins i tot en castellà.

—**Però no hi observeu cap símptoma de millora?**

—Encara que sigui pessimista, no ens hem de desanimar. També hi ha motius per a una certa eufòria. Ciceró deia que la història és la mestra de la vida. A Catalunya, des del segle XIV fins al XVII, hi va haver una forta immigració d'occitans, de gent del sud de França, de parla occitana, que s'instal·la a les nostres terres. Hi havia pobles

del Llobregat on, per exemple, de cada cinc habitants n'hi havia dos amb sang occitana. Avui, en canvi, no hi ha cap mot ni tret lingüístic que sigui atribuïble a aquest contacte; només queden cognoms com Mirabent o Anducas. Fou una població absorbida i assimilada al català. Ja sé que són circumstàncies diferents de les que tenim ara, però són fets històrics que et conviden a mirar les coses amb una certa esperança.

—**La globalització també ha fet que els pobles deixin de ser tan hermètics i, per tant, ha portat a la neutralització dels dialectes. Què en penseu?**

—És evident que l'isolament en què vivien els pobles d'anys enrere ha contribuït a la preservació i a l'estabilitat dels dialectes. Aquests, però, també s'han mantingut al llarg dels segles per l'existència d'un gran analfabetisme. A més, en temps del franquisme l'únic estàndard que es podia aprendre era el castellà. Això va permetre de conservar

“Una immigració tan massiva planteja problemes seriosos d'assimilació lingüística”

les peculiaritats lèxiques i fonètiques de cada dialecte. Ara el panorama ha canviat. Tenim la llengua històrica, formada pels dialectes, i afortunadament la llengua estàndard: el català que normativitzà Pompeu Fabra. Aleshores passa que hi ha un acostament dels dialectes a l'estàndard. Amb tot, l'Institut d'Estudis Catalans salvaguarda les varietats dialectals de més pes amb les propostes d'estàndard oral i la introducció de dialectalismes al *Diccionari*. És important que els mitjans de comunicació emprin l'estàndard amb les respectives modalitats de cada regió —a València el que adaptà Sanchis Guarner i a les Balears el proposat per Francesc de Boija Moll. Si no, la gent major que ha après a llegir i escriure en castellà dirà que la llengua que senten no és la seva.

—**Hi ha un perill de distanciament entre el català estàndard i el parlat?**

—Entre l'estàndard i la llengua par-

lada sempre hi ha una distància. L'estàndard és una llengua més elaborada que facilita l'expressió del pensament abstracte. Incorpora manlleus d'altres llengües i molts cultismes i neologismes trets del llatí i del grec per adaptar-se als avenços que es van produint. A més, l'estàndard sol cobrir certs dèficits que té la llengua parlada. Per exemple: hi ha pobles que no saben com es diu el dit índex; en aquests casos o bé recorren al castellà, al francès o a l'italià segons la regió en qüestió, o bé fan una perífrasi ambigua (“el segon dels dits”). Només uns pocs usen els tradicionals *dit indicatiu* o *dit apuntador*.

—**Com ha d'ésser la convivència entre la llengua estàndard i la parlada?**

—Són dues entitats perfectament compatibles. En el cas de Mallorca, en família puc dir “fii” en lloc de “fill”, o “histori” en lloc de “història”, però quan em posi davant d'un micro i faci un acte més alt de comunicació, aleshores canviaré a un altre registre. Totes les llengües tenen registres i els parlants poden passar de l'un a l'altre amb facilitat. Hi ha pronúncies no recomanades en el model oral: en el cas del mallorquí, “estodiar” en lloc de “estudiar”, “noltros” en lloc de “nosaltres”. Però això no vol dir que aquestes peculiaritats hagin de desaparèixer. Els qui ho haurien de saber són alguns professors, que en molts casos no tenen clara la diferència entre la llengua parlada i l'escripta.

—**Es corre el risc que l'estàndard dels mitjans de comunicació posi fi a la riquesa lèxica i fonètica dels dialectes?**

—Depèn de l'aplicació que els mitjans de comunicació facin dels criteris que ha fixat l'Institut per al manteniment dels dialectes. Convé que ens acostumem a sentir accents diferents i a ésser-hi respectuosos. En aquesta línia ja hem fet molt de camí. Abans, quan a la televisió se sentia parlar un lleidatà, alguns no sabien evitar la rialleta sorneguera, la qual cosa feia molt de mal als dialectes. Però ara, a TV3, per exemple, hi ha alguns locutors no barcelonins i programes com “Caçadors de paraules” que són una bona eina per a sensibilitzar la gent envers les diferents modalitats lingüístiques del nostre territori.

Antoni Janer